

Ewa Lewandowska*

Paweł Lewandowski**

POZORNE OŚWIADCZENIE WOLI OSOBY FIZYCZNEJ - WSPÓLNIKA, JEDYNEGO CZŁONKA ZARZĄDU JEDNOOSOBOWEJ SPÓŁKI Z O.O.

AN OSTENSIBLE DECLARATION OF INTENT OF NATURAL PERSON - SHAREHOLDER, THE ONLY MEMBER OF THE MANAGEMENT BOARD THE SINGLE-SHAREHOLDER LIMITED LIABILITY COMPANY

Streszczenie: W pracy dokonano analizy pozorności w przypadku, gdy jedyny wspólnik (osoba fizyczna) jednoosobowej spółki z o.o. wykonuje wszystkie uprawnienia przysługujące zgromadzeniu wspólników oraz jednocześnie jest jedynym członkiem zarządu. Podjęte w kontekście art. 83 k.c. rozważania wymagały zajęcia stanowiska co do wadliwości uchwały, a także skutków zastrzeżenia formy szczególnej do dokonania czynności prawnej między jedynym wspólnikiem, a reprezentowaną przez niego spółką. Ponadto zwrócono uwagę, że pozorowanie czynności prawnych dokonywanych między jedynym wspólnikiem a reprezentowaną przez niego spółką jednoosobową z o.o. może prowadzić do naruszenia interesów wierzycieli, którzy w tej sytuacji będą raczej skłonni dochodzić roszczeń na podstawie skargi pauliańskiej, co nie jest do końca prawidłowe.

Abstract. The article involved the analysis of the simulation in the case when the single shareholder (natural person) of a single-shareholder limited liability company exercise all rights of the general meeting and at the same time is the only member of the management board. The considerations taken in the context of art. 83 of Polish Civil Code required to ascertain on the defectiveness of the resolution and the consequences of the reservation of a special form of legal action taken between the single shareholder and the single-shareholder limited liability company he represents. In addition, it was noted that the simulation of legal actions made between the single shareholder and the single-shareholder limited liability company he represents may lead to a violation of the interests of creditors, who in this situation will be more likely to pursue claims on the basis of

* Dr, Katedra Prawa Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

** Dr, Katedra Prawa Cywilnego II i Prawa Gospodarczego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Słowa kluczowe: pozorność, jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, jedyny wspólnik, skarga pauliańska

an actio pauliana, which is not entirely correct.
Key words: simulation, single-shareholder limited liability company, single shareholder.

Received: 07.2018

Accepted: 09.2018

Wstęp

W literaturze przedmiotu dostępne są opracowania zarówno na temat jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (dalej jako spółka z o.o.), jak i na temat pozorności uregulowanej w art. 83 Kodeksu cywilnego (dalej jako k.c.) [Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., Dz. U. 2017, poz. 459]. Dotychczas obie problematyki nie zostały jednak zestawione. Choć orzecznictwo nie dostarcza rozstrzygnięć stanów faktycznych, w których pozorność miałaby dotyczyć oświadczeń woli wspólnika, jedynego członka zarządu jednoosobowej spółki z o.o., to nie przesądza o tym, że w praktyce takie sytuacje nie mają miejsca.

Podjęte rozważania celowo ograniczono do osoby fizycznej, bowiem tak ujęte zagadnienie stanowi interesujący materiał badawczy. Zastanawiające jest przede wszystkim, czy w ogóle można mówić o pozorności w rozumieniu art. 83 k.c. w odniesieniu do czynności prawnej dokonanej między jedynym wspólnikiem a reprezentowaną przez niego spółką jednoosobową z o.o. Autorzy przeanalizują, jak wpisuje się pozorność w zasady związane z dokonywaniem czynności prawnych przez jedynego wspólnika, będącego równocześnie jedynym członkiem zarządu spółki. Należy zauważyć, że omówienie pozorności oświadczenia woli w przypadku występowania w jednoosobowej spółce z o.o. organu wieloosobowego może stanowić przedmiot odrębnego opracowania.

Pozorność w k. c.

W świetle art. 83 k.c. pozornym jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie za jej zgodą. Istotą pozorności jest wywołanie wśród otoczenia prawnego przeświadczenia, że jakaś czynność prawna została dokonana, podczas gdy w rzeczywistości strony albo w ogóle nie mają zamiaru wywołania skut-

ków prawnych (pozorność bezwzględna) albo mają zamiar wywołać skutki prawne inne niż ujawnione (pozorność względna). Ważnym elementem pozorności jest złożenie oświadczenia drugiej stronie oraz wyrażenie przez nią zgody (porozumienie) na ową pozorność [Gajda, Gawlik 1999, 122]. Implikuje to, że art. 83 k.c. znajduje zastosowanie do czynności prawnych dwu- lub wielostronnych, ale także, jak zgodnie przyjmuje doktryna, do czynności prawnych jednostronnych kierowanych do innej osoby i wymagających uprząstępnienia, tzn. zakomunikowania drugiej stronie, np. oferta kierowana do konkretnego adresata [Lewaszkiwicz-Petrykowska 1973, 58, Strzebińczyk 2008, 226], gwarancja fabryczna [Żuławska 1975, 42]. *A contrario*, przesłanki „złożenia oświadczenia drugiej stronie” nie spełniają jednostronne czynności prawne, niekierowane do oznaczonego adresata.

Dokonanie pozorności pociąga za sobą najsurowszą sankcję cywilnoprawną, a mianowicie nieważność czynności prawnej. Zanim jednak (jeśli w ogóle) pozorność zostanie ujawniona, czynność prawna jest w pełni skuteczna (tak należy ją traktować do czasu prawomocnego zakończenia postępowania). Jako taka stanowi podstawę, np. dokonania wpisu w księdze wieczystej, dokonania kolejnych czynności prawnych, ustalenia wymiaru podatku (skutki prawnopodatkowe). Regulacja art. 83 k.c. odgrywa (a przynajmniej powinna) ważną rolę w obrocie gospodarczym.

Szczególny układ podmiotowy w jednoosobowej spółce z o.o.

Kodeks spółek handlowych (dalej jako k.s.h.) [Ustawa z dnia 15 września 2000 r., Dz. U. 2017, poz. 1577] w art. 151 stanowi, że spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może być utworzona przez jedną albo więcej osób (z wyjątkiem zawiązywania spółki z o.o. wyłącznie przez inną jednoosobową spółkę z o.o.) w każdym prawnie dopuszczalnym celu (chyba że właściwe przepisy stanowią inaczej). Wobec tego spółka z o.o. może być zawiązana w drodze jednostronnego oświadczenia woli jedynego wspólnika (założyciela spółki) [Szajkowski, Tarska 2014, 10, 24]. Jednoosobowa spółka z o.o. to *sensu stricto* - spółka, w której wszystkie udziały należą do jedynego wspólnika, zaś *sensu largo* - spółka, w której wszystkie udziały należą do jedynego wspólnika oraz (częściowo) do samej spółki z o.o. [Szajkowski, Tarska 2014, 66].

Jak wynika z przywołanej regulacji jedynym wspólnikiem w jednoosobowej spółce z o.o. może być każdy - poza jednoosobową spółką z o.o. - podmiot prawa cywilnego. Podjęte rozważania ograniczono do sytuacji, gdy owym wspólnikiem jest osoba fizyczna. Kreuje to wyjątkowy układ, w którym jedna osoba fizyczna wykonuje wszystkie uprawnienia przysługujące zgromadzeniu wspólników (art. 156 k.s.h.). Między innymi działa jako podejmujący uchwały organ spółki, a nie jako odrębny od niej podmiot prawa [Szajkowski, Tarska 2014, 69; Jara 2014, 533]. Warto poddać pod rozagę, czy w takim układzie, przy wykonywaniu kompetencji zgromadzenia wspólników, może znaleźć zastosowanie art. 83 k.c.

Z zastrzeżeniem art. 162 k.s.h. (w spółce jednoosobowej w organizacji jedyny wspólnik nie ma - poza zgłoszeniem spółki do sądu rejestrowego - prawa reprezentowania spółki; może to czynić albo zarząd spółki składający się z osób trzecich, albo pełnomocnik powołany przez jedynego wspólnika), nie ma przeszkód, aby osoba fizyczna, jedyny wspólnik spółki z o.o., jednocześnie była jedynym członkiem zarządu. Zachodzi wówczas szczególny układ podmiotowy, który ustawodawca w k.s.h. uwzględniła w przepisach regulujących wzajemne relacje pomiędzy wspólnikiem, członkiem zarządu i spółką z o.o. (m.in. art. 210 § 2 k.s.h., art. 173 k.s.h.). Przepisy dotyczące funkcjonowania zgromadzenia wspólników w wieloosobowej spółce z o.o. stosuje się odpowiednio w stosunku do spółki jednoosobowej. Zwrot „odpowiednio” determinuje, że trzeba uwzględnić specyfikę sytuacji. Wspólnik jako jedyny członek zarządu reprezentuje spółkę, tj. może dokonywać czynności prawnych z innymi podmiotami, a także z samym sobą. Dokonanie analizy występowania pozorności wydaje się zasadne w obu przypadkach oddzielnie.

Pozorność oświadczenia woli wspólnika

Zgromadzenie wspólników

Jak wskazano, zgodnie z art. 156 k.s.h., jedyny wspólnik wykonuje wszystkie uprawnienia przysługujące zgromadzeniu wspólników. Do zgromadzenia wspólników należy decyzja co do kształtu ustrojowego spółki, zasad jej funkcjonowania, podwyższenia/obniżenia kapitału zakładowego, umorzenia udziałów, wprowadzenia zmian do umowy spółki, rozwiązania lub likwidacji spółki, a także składanie określonych oświadczeń, np. o zatwierdzeniu

sprawozdania finansowego spółki za ubiegły rok obrotowy (art. 228 pkt 1 k.s.h., por. też art. 15 k.s.h.) [Szajkowski, Tarska 2014, 70, 71]. W ten sposób ustawodawca przesądził, że decyzje wspólnika są uchwałami zgromadzenia [Potrzeszcz 2011, 34; Jara 2014, 623]. Dosłownie oznacza to, że wspólnik samodzielnie składa swoje oświadczenia jako uchwały zgromadzenia.

W literaturze przedmiotu omawia się zagadnienie występowania wad oświadczenia woli wspólnika/wspólników (przepisy o wadach oświadczenia woli odnoszą się wyłącznie do zachowania człowieka) przy podejmowaniu uchwał [Koch 2011, 27; Płonka 1990, 99, 100]. Jest to problematyka sporna, tym bardziej jeśli chodzi o pozorność oświadczenia woli.

Przy analizie występowania pozorności przy podejmowaniu uchwał nie ma w zasadzie różnicy, czy uchwałą jako zgromadzenie wspólników podejmuje jedyny wspólnik, czy organ wieloosobowy. Gdyby przyjąć odosobnione stanowisko E. Płonki wystąpienie wady pozorności przy podejmowaniu uchwały jest możliwe, bowiem wspólnik składa oświadczenie woli, którego adresatem jest osoba prawna [Płonka 1990, 99, 100]. Autor argumentuje, że w myśl teorii organów osoby prawnej może ona wyrazić zgodę na pozorne oświadczenie woli [Płonka 1990, 99, 100]. Twierdzenie to jest podawane w wątpliwość. Dominujący jest pogląd, zgodnie z którym oświadczenia woli stanowiące składnik uchwał organu osoby prawnej nie są kierowane do osoby prawnej jako adresata, lecz stanowią element czynności prawnej, której dokonuje osoba prawna (głos wspólnika nie mieści się w zakresie czynności prawnych indywidualnie adresowanych) [por. Antoszek 2009, 368 i nast.].

Stwierdzenie, że w przypadku podejmowania uchwały nie ma drugiej strony czynności prawnej, prowadzi do wniosku, że przesłanka pozorności nie jest spełniona. Wobec tego oświadczenia woli jedynego wspólnika podejmującego uchwałą jako zgromadzenie wspólników nie można rozpatrywać na podstawie art. 83 k.c. [por. Ziemanin 2014, 48]. Nawet jeśli uchwała jest fikcyjna, to oceny prawnej takiej sytuacji należy dokonywać na gruncie innych przepisów.

Wspólnik jako jedyny członek zarządu

Jednoosobowa spółka z o.o. występuje w obrocie prawnym jako jednostka organizacyjna mająca osobowość prawną. Zgodnie z teorią organów,

w obrocie gospodarczym działa przez organy, w skład których wchodzi osoba fizyczna (art. 38 w zw. art. 33¹ k.c.). Organy osoby prawnej mogą być jedno- lub wieloosobowe. Działania, podejmowane przez te osoby w charakterze organu osoby prawnej i w granicach jego kompetencji, są działaniem osoby prawnej [Pazdan 1997, 190]. Wyróżnia się organy uchwałodawcze, kontrolne i zarządcze. Co do zasady, podmiotem uprawnionym do dokonywania czynności prawnych jest zarząd. Wyjątkowo reprezentować osobę prawną mogą inne organy, np. art. 210 § 1 k.s.h.

Zakładając, że jedyny wspólnik jest jednocześnie jedynym członkiem zarządu to on jako organ jednoosobowej spółki z o.o. dokonuje czynności prawnych. W związku z tym badając, czy oświadczenie woli może być pozorne, trzeba odróżnić dokonywanie czynności prawnych między spółką, którą reprezentuje wspólnik (osoba fizyczna) jako jej organ a 1) innym podmiotem prawa cywilnego, 2) wspólnikiem jako osobą trzecią.

Pierwsza ze wskazanych sytuacji nie budzi wątpliwości. W przypadku organu jednoosobowego wola osoby prawnej pokrywa się z wolą piastuna organu (osoby fizycznej) [Wolter, Ignatowicz, Stefaniuk 1996, 196, 197, Radwański 2008, 382]. Jeśli spełnione są przesłanki art. 83 k.c. (złożenie drugiej stronie oświadczenia woli dla pozorów, za jej zgodą), to takie oświadczenie woli jednoosobowego organu osoby prawnej będzie, jako wadliwe, bezpośrednio oddziaływać na ocenę czynności prawnej dokonanej przez osobę prawną.

Z kolei nie wydaje się już takie oczywiste, czy w ogóle można mówić o pozorności w rozumieniu art. 83 k.c. w odniesieniu do czynności prawnej między jedynym wspólnikiem a reprezentowaną przez niego jednoosobową spółką z o.o. Przede wszystkim, zastanawiające jest, czy może być spełniony element pozorności polegający na złożeniu oświadczenia drugiej stronie oraz wyrażeniu przez nią zgody (porozumienie) na ową pozorność. Skoro jedyny wspólnik występuje jako kontrahent spółki oraz jako jej reprezentant [Jara 2014, 838], to jak miałyby wyglądać porozumienie co do pozorności? Przecież zawiera on czynność prawną sam ze sobą (po obu stronach dokonywanej czynności prawnej występuje ten sam podmiot).

W kontekście art. 210 § 2 k.s.h., który nakłada obowiązek zachowania formy aktu notarialnego przy dokonywaniu czynności prawnej między jedy-

nym wspólnikiem a reprezentowaną przez niego spółką, należy uznać, że z prawnego punktu widzenia taka czynność prawna jest co najmniej dwustronna. W literaturze przedmiotu nie budzi zastrzeżeń, że zakres przedmiotowy wskazanego przepisu obejmuje wszelkie umowy, np. umowę o pracę, czy umowę zlecenia dotyczącą zarządzania spółką, jak też akty zawierane z osobą fizyczną (wspólnikiem) jako podmiotem trzecim np. umowę pożyczki, umowę sprzedaży. Wskazane umowy są zawsze umowami co najmniej dwustronnymi, a fakt ich zawarcia przez jedynego wspólnika i reprezentowaną przez niego jednoosobową spółką z o.o. nie wpływa na klasyfikację umowy. Spółka, nawet jednoosobowa, jest instytucją, która istnieje niezależnie od osób założycieli [Szajkowski, Tarska 2014, 11]. Jej podmiotowość prawna jest równorzędna, lecz nie tożsama z podmiotowością jedynego wspólnika (nie zachodzi formalna identyczność podmiotów) [Szajkowski, Tarska 2014, 10, 24]. Jedną stroną czynności prawnej jest zatem jednoosobowa spółką z o.o., drugą zaś osoba fizyczna, w tym przypadku wspólnik. Ustawodawca w art. 83 k.c. stanowi, że nieważne jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie za jej zgodą dla pozorów. Nie stawia przy tym wymogu, aby dwie strony np. usiadły na krzesłach naprzeciwko siebie i porozumiały się co do pozorności. Wystarczy, że strony przejawiają zgodny zamiar złożenia oświadczenia woli dla pozorów. Wspólnik i jednoosobowa spółka z o.o. są odrębnymi podmiotami prawa, a że łączy je osoba wspólnika, tym bardziej działają „w porozumieniu”. Choć może wydawać się sztuczne dokonanie pozorności między jedynym wspólnikiem a reprezentowaną przez niego jednoosobową spółką z o.o., to należy stwierdzić, że taka sytuacja wpisuje się w art. 83 k.c.

Swoistemu zaburzeniu rzeczywistości w postaci pozorności czynności prawnej nie stoi na przeszkodzie w analizowanym przypadku zastrzeżenie dla czynności prawnej formy aktu notarialnego (art. 210 § 2 k.s.h.). Na podstawie art. 73 § 2 k.c. w związku z art. 2 k.s.h. jest to zastrzeżenie pod rygorem nieważności, co oznacza, że niedochowanie formy skutkuje nieważnością czynności prawnej. Dokonanie czynności prawnej w formie aktu notarialnego nie wyłącza jednak jej wadliwości, tzn. mimo jej dokonania w szczególnej formie, może ona mimo wszystko być pozorna. Wymóg formy nie jest przy tym bez znaczenia z punktu widzenia art. 83 k.c.

Z reguły strony dokonujące pozorności celem wywołania w otoczeniu prawnym przeświadczenia o rzeczywistym dokonaniu czynności prawnej, ujawniają i utrwalają ją, np. na papierze. Jednak, gdy wymóg formy szczególnej, np. aktu notarialnego, dotyczy czynności prawnej ukrywanej przez strony (pozorność względna), to faktycznie jego dochowanie nie ma miejsca. Jest bowiem logiczne, że ukrywając fakt dokonania czynności prawnej, strony nie dokonują jej w formie aktu notarialnego. W związku z tym istotne znaczenie ma rozstrzygnięcie wpływu zachowania formy szczególnej przy czynności prawnej pozornej, wymaganej jednocześnie dla czynności prawnej ukrytej.

Zasygnalizowane zagadnienie jest szeroko dyskutowane w literaturze, stanowi bowiem częsty problem praktyczny (o czym świadczy bogate orzecznictwo). Na potrzeby niniejszego opracowania wystarczy wskazać, że do 2001 r. w doktrynie i judykaturze polskiego prawa cywilnego dominowała koncepcja, zgodnie z którą zachowanie odpowiedniej formy dla czynności pozornej stanowiło brak formy czynności ukrytej, np. gdy ustawa zastrzegała formę aktu notarialnego dla czynności prawnej ukrytej, wystarczyło aby czynność prawna pozorna została zawarta w formie aktu notarialnego [Lewaszkiewicz-Petrykowska 1973, 69,70; Kępiński 1985, 116-121; wyrok SN z dnia 26 maja 1983 r., II CR 32/83, Lex nr 8539]. W najnowszym orzecznictwie SN przyjęto poglądy E. Drozda, które opierają się na mających charakter bezwzględnie obowiązujący przepisach art. 73, 155, 158 k.c. [Drozd, *Przeniesienie...* 1974, 157]. Zdaniem tego Autora w formie szczególnej powinny zostać wyrażone nie jakiegokolwiek oświadczenia, lecz właśnie te, które mają wywołać skutek prawny [Drozd, *Pozorność...* 1974, 71]. Zgodnie z obowiązującą koncepcją SN przepis art. 83 k.c. nie stanowi podstawy prawnej dla "użyczenia" formy czynności prawnej. Tytułem przykładu można przywołać wyrok z dnia 12 października 2001 r. w którym SN wskazał, że ukryta pod pozorną darowizną umowa sprzedaży nieruchomości nie czyni zadość wymaganiu formy aktu notarialnego (art. 158 zd. 1 k.c.) dla umowy sprzedaży także wtedy, gdy w formie tej nastąpiła pozorna darowizna. Umowa taka jest zawsze nieważna (art. 73 § 2 zd. 1 k.c.) [por. wyrok SN z dnia 12 października 2001 r., V CKN 631/00, OSNC 7–8 (2002), s. 91]. Trzeba podkreślić, że przyjęte w judykaturze stanowisko nie jest bezkrytycznie przyjmowane w doktrynie [Lewaszkiewicz-Petrykowska 2014; Bieranowski 2001, 198].

Na marginesie wypada odnieść się do art. 173 k.s.h. który stanowi, że wszelkie oświadczenia woli składane spółce przez jej jedynego wspólnika wymagają zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności. Ze względu na to, że regulacja ta dotyczy jednostronnych oświadczeń woli składanych spółce przez wspólnika, nie wymaga w tym miejscu analizy. Aczkolwiek trzeba pamiętać, że przepis art. 173 k.s.h. ma zastosowanie także wtedy gdy wspólnik zawiera umowy z pełnomocnikiem lub radą w celu nawiązania stosunku pracy lub w celu sprawowania funkcji członka zarządu [Siemiątkowski, Potrzeszcz 2011, 90].

Cel i skutki pozornego oświadczenia woli

Omawiając pozorność oświadczenia woli jedynego wspólnika jednoosobowej spółki z o.o., warto postawić pytanie, jaki miałyby być cel takiego zachowania. Najczęstszym motywem pozorowania jest wyzbycie się majątku służące udaremnieniu egzekucji. Czynności prawne dokonywane między jedynym wspólnikiem a reprezentowaną przez niego spółką jednoosobową z o.o. są poza kontrolą, co przy wykorzystaniu konstrukcji pozorności pozwala w łatwy sposób wprowadzić otoczenie prawne w błędne przeświadczenie co do rzeczywiście dokonywanych czynności prawnych i ich skutków.

Pozorne czynności prawne mogą naruszać interesy wierzycieli. Co charakterystyczne, w takiej sytuacji wierzyciele będą raczej skłonni dochodzić roszczeń na podstawie skargi pauliańskiej (art. 527 i nast. k.c.). Jej przesłanki podmiotowe są łagodniejsze i znacznie łatwiejsze do wykazania (np. standard dowodowy [Pyziak-Szafnicka 1996, 16; Pyziak-Szafnicka 2009, 1291-1292; odmiennie por. Jasińska 2006, 61], niż wymagania stawiane w tym względzie aktowi pozornemu. Poza tym uzyskane na podstawie skargi pauliańskiej orzeczenie bezskuteczności bezwzględnej daje wierzycielowi pierwszeństwo przed innymi wierzycielami do zaspokojenia z przedmiotów należących do osoby trzeciej. Z tego względu wada oświadczenia woli w postaci pozorności pozostaje w cieniu, poza zainteresowaniem wierzycieli. Swoistego ratunku w regulacji art. 83 k.c. poszukują oni dopiero, gdy upłynie termin do żądania uznania czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie skargi pauliańskiej (por. art. 534 k.c.). Tymczasem trzeba zauważyć, że skargą pauliańską można skarżyć wyłącznie czynności prawne ważne [Jasińska 2006, 53-54; Rzetecka-Gil, lex 2011]. Oświadczenie woli złożone drugiej stronie dla pozorów jest nie-

ważne, co implikuje, że żądanie uznania za bezskuteczną takiej czynności prawnej na podstawie art. 527 i nast. k.c. powinno być niedopuszczalne [szerzej Lewandowska 2018]. To ujęcie teoretyczne jest niestety w praktyce trudne do zweryfikowania.

Wnioski

Przeprowadzone rozważania dowodzą, że przy wykonywaniu przez jedynego wspólnika kompetencji zgromadzenia wspólników nie znajduje zastosowania art. 83 k.c. Specyfika uchwały zgromadzenia wspólników powoduje, że przesłanki pozorności nie są spełnione przy jej podejmowaniu. Natomiast, gdy jedyny wspólnik jako organ spółki dokonuje czynności prawnych z innym podmiotem bądź ze sobą jako osobą trzecią (osobą fizyczną), czynność prawna może być pozorna. Pomimo że ten sam podmiot występuje jako wspólnik i jako jednoosobowa spółka z o.o., to są to dwa odrębne podmioty prawa cywilnego. Jako takie mogą porozumieć się co do pozorności. Ich oświadczenia mogą zostać zgodnie złożone dla pozorów.

Bibliografia

- Antoszek P., *Cywilnoprawny charakter uchwał wspólników spółek kapitałowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Bieranowski A., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2001 r. V CKN 631/00*, Rejent nr 11, 2002.
- Drozd E., *Pozorność w umowach przenoszących własność nieruchomości*, Studia Cywilistyczne nr 22, 1974.
- Drozd E., *Przeniesienie własności nieruchomości*, PWN, Warszawa–Kraków 1974.
- Gajda J., Gawlik Z., *Podstawy prawa cywilnego. Część ogólna*, LexisNexis, Warszawa 1999.
- Jara Z., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, C.H.Beck, Warszawa 2014, s. 533.
- Jasińska M., *Skarga pauliańska – istota idei zaskarżenia*, Prawo Spółek nr 5, 2004.
- Jasińska M., *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Art. 527–534 KC. Komentarz*, C.H.Beck, Warszawa 2006.
- Kępiński M., *Glosa do wyroku z dnia 26 maja 1983 r. (II CR 32/83)*, Nowe Prawo nr 2, 1985.

- Koch A., *Podważanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, C.H.Beck, Warszawa 2011.
- Lewandowska E., Pozorność oświadczenia woli. Studium cywilnoprawne, E-seria wydawnicza "Monografie Wydziału Prawa i Administracji UWM, Olsztyn 2018 (w druku).
- Lewaszkiwicz-Petrykowska B., *Komentarz do artykułu 83 Kodeksu cywilnego*, [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Lex 2014.
- Lewaszkiwicz-Petrykowska B., *Wady oświadczenia woli w polskim prawie cywilnym*, Wyd.Prawnicze, Warszawa 1973.
- Moskwa L., *Reprezentacja spółek kapitałowych w obrocie cywilnoprawnym*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny nr 1, 1982.
- Pazdan M., *Dobra lub zła wiara osoby prawnej*, [w:] *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiwicz-Petrykowskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, red. A. Szpunar, Łódź 1997.
- Płonka E., *Uczestnictwo osób prawnych w walnym zgromadzeniu spółki kapitałowej*, Państwo i Prawo nr 1, 1990.
- Potrzeszcz R., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, tom 2*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, LexisNexis, Warszawa 2011.
- Pyziak-Szafnicka M., *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, Studia Prawnicze, nr 1–4, 1996. Pyziak-Szafnicka M., *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, [w:] *System Prawa Prywatnego, t. 6: Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H.Beck, Warszawa 2009.
- Radwański Z., *Wady oświadczenia woli*, [w:] *System Prawa Prywatnego, t. 2: Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, C.H.Beck, Warszawa 2008.
- Rzetecka-Gil A., *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania – część ogólna*, Lex 2011.
- Siemiątkowski T., Potrzeszcz R., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, tom 2*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, LexisNexis, Warszawa 2011.
- Strzebińczyk J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, C.H.Beck, Warszawa 2008.
- Szajkowski A., Tarska M., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Tom II. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz do artykułów 151-300*, red. S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, C.H.Beck, Warszawa 2014.

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz. U. 2017, poz. 1577.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. 2017, poz. 459.

Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Wolters Kluwer, Warszawa 1996.

Wyrok SN z dnia 12 października 2001 r., V CKN 631/00, OSNC 7–8 (2002).

Wyrok SN z dnia 26 maja 1983 r., II CR 32/83, Lex nr 8539.

Ziemianin B., *Charakter prawny uchwał kolegialnych organów osób prawnych*, Przegląd Prawa Handlowego nr 9, 2014.

Żuławska Cz., *Gwarancja przy sprzedaży*, Warszawa 1975.